

Ewa Urbaniak

Uniwersytet Łódzki

Nowe Media – nowy hiszpański

Na przełomie dziejów język hiszpański musiał wielokrotnie zmierzyć się z przystosowaniem do najróżniejszych sytuacji polityczno-społecznych. Pierwszą wielką próbą, przed którą stanął, był podbój Ameryki i rozprzestrzenienie się na jej terenach ludności hiszpańskojęzycznej (Lapesa 1981: 533–576). Wtedy to Hiszpanie zetknęli się z zupełnie nową rzeczywistością, która wymagała od nich, z jednej strony, nazwania obiektów i relacji społecznych nieznanych do tej pory w Europie, a z drugiej, porozumienia się z rdzenną ludnością Nowego Kontynentu. W ten sposób w poszczególnych regionach narodziły się przeróżne warianty języka hiszpańskiego, które do dziś wchodzą w skład zbioru potocznie nazywanego „hiszpańskim w Ameryce”.

Dziś język hiszpański staje obecnie przed kolejną próbą, jaką jest postępujący rozwój Nowych Mediów. Specyfika komunikacji za pośrednictwem Nowych Mediów sprawia, że zmienia się nie tylko charakter i kształt poszczególnych wypowiedzi, ale również samo wyobrażenie społeczeństwa na temat znaczenia i funkcji języka. Wraz z ich powstaniem narodziło się bowiem zupełnie nowe podejście do języka. Po pierwsze, język Nowych Mediów musi być zwięzły i konkretny. Wynika to nie tylko z ograniczeń nakładanych przez twórców poszczególnych środków przekazu (Twitter, na przykład, dopuszcza maksymalnie 140 znaków), ale również z samej istoty nadawanego komunikatu,

który, z założenia, powinien być krótki i rzeczowy. Co więcej, komunikacja za pośrednictwem Nowych Mediów, choć opiera się w dużej mierze na języku pisanym, często przyjmuje charakter języka mówionego. Użytkownicy portali społecznościowych coraz rzadziej podporządkowują się tradycyjnie uznawanym normom języka pisanego. Tworzą tym samym nową formę porozumiewania się będącą swoistą kombinacją wypowiedzi pisemnej ze zwyczajną rozmową. Należy również pamiętać, że Nowe Media mają charakter globalny, funkcjonują w przestrzeni dostępnej dla mieszkańców każdego zakątka świata. Doprowadzają do przemieszania się najróżniejszych kultur i tradycji, co nie pozostaje bez wpływu na kształtowany przez nie język.

Nowe Media, podobnie jak przed wiekami podróże i odkrycia geograficzne, stanowią więc jeden z czynników zewnętrznych wywierających istotny wpływ na język. Jak podkreśla Fernández Pérez (Fernández Pérez 1999: 28), język jest nieodłącznym, immanentnym elementem kultury danej społeczności. Jego słownictwo oraz struktura pozostają w ciągłej relacji z otoczeniem, w którym się kształtują. W ostatnim czasie rozwój technologii oraz powstanie Nowych Mediów dają swój wyraz na najróżniejszych poziomach języka, do których zaliczyć możemy leksykę, fonetykę, czy składnię.

Języki naturalne powstają na skutek nieświadomych decyzji członków danej społeczności (Durán 2004: 489–492). Posiadają zdolność opisywania rzeczywistości, a raczej sposobu, w jaki ją postrzegamy. W rezultacie, wraz z ciągłymi zmianami otaczającego nas świata, pewnym przekształceniom ulega również język. Gwałtowny rozwój Nowych Mediów, a w szczególności portali społecznościowych, doprowadził do powstania nowej odmiany języka. Licznym procesom, wspólnym dla wszystkich języków naturalnych (jak np. wzrost popularności anglicyzmów) poddał się również język hiszpański. Przyjrzyjmy się jednak zjawisku typowemu dla nowego hiszpańskiego – zmianom w ortograficznym zapisie wiadomości, które upodabniają go do transkrypcji fonetycznej wypowiedzi (Llisterri 2002: 63). Należy pamiętać,

że, z punktu widzenia fonetyki, hiszpański nie przysparza większych trudności. Jak wspomina Tomás (Tomás 1990: 8–10), w powszechnej świadomości użytkowników języka, wymowa hiszpańskich słów pokrywa się z ich graficznym zapisem. Co więcej, przez lata za najbardziej prestiżową uznawana była odmiana hiszpańskiego, która najdokładniej oddawała jego pisaną wersję. Na portalach społecznościowych mamy do czynienia z mechanizmem odwrotnym – coraz częściej spotykamy liczne przekształcenia, które zapis ortograficzny zbliżają do zapisu fonetycznego. Oto kilka zaobserwowanych zjawisk¹:

- W języku hiszpańskim litera *h* jest niema (nie wypowiada się jej). Coraz częściej brakuje jej również w graficznym zapisie tekstu.

Yo es que lo aría (*Yo es que lo **haría***) ‘Ja bym to zrobił’

No a salido (*No **ha** salido*) ‘Nie wyszedł’

- W mowie potocznej na szeroką skalę zanika głoska *d* w ostatniej sylabie w pozycji interwokalicznej (Llisterri 2002: 73). Uwidacznia się to również w zapisie.

Ho estudio (*Ho **estudiado***) ‘Uczyłem się’

*Yo no veo el carnaval por ningún **lao*** (*Yo no veo el carnaval por ningún **lado***) ‘Nigdzie nie widzę karnawału’

- Powszechne stało się również łączenie wyrazów, które pisane są oddzielnie, ale wymawiane jak jedno.

Alomejor (*A lo mejor*) ‘Może’

Tquiero (*Te quiero*) ‘Kocham cię’

Aver (*A ver*) ‘A więc’

¹ Źródłem zaprezentowanych przykładów jest portal społecznościowy Facebook.

Madremia (Madre mía) ‘O matko’

Porlomenos (Por lo menos) ‘Przynajmniej’

- Zamiast litery *c* lub *qu* stosuje się ich fonetyczny odpowiednik *k*

Kasi (Casi) ‘Prawie’

Aki (aquí) ‘Tutaj’

- Dyftong *ue* zastępowany jest literą *w*, upodabniającą się do jej fonetycznego odpowiednika.

Weno (bueno) ‘Dobry’

Wapo (guapo) ‘Ładny’

- Wyraz *que* skracany jest do jednej litery *q*.

*Yo pensaba q estabas hasta verano (Yo pensaba **que** estabas hasta verano)* ‘Myślałam, że będziesz do wakacji’

*Mejor tener una carrera q no tener nada (Mejor tener una carrera **que** no tener nada)* ‘Lepiej skończyć jakieś studia, niż nie skończyć żadnych’

*Q morenitos (**Que** morenitos)* ‘Ale opaleni’

*Porq (Por**que**)* ‘Dlatego’

*Q guapa mi niña (**Que** guapa mi niña)* ‘Ale śliczna jest moja mała’

- Litera *j* wymieniana jest na *x* wykorzystywaną w alfabecie fonetycznym.

maxo (majo) ‘fajny’

Niektóre z wyżej zaprezentowanych przykładów (2, 5, 6) są wynikiem procesów związanych z tzw. ekonomią języka. Polega ona na poszukiwaniu przez daną społeczność takich rozwiązań językowych, które mają za zadanie ułatwić zarówno nadawanie komunikatów, jak i ich odbieranie (Duarte 2008: 167–171). Ekonomia języka stanowi jeden z aspektów systemu językowego, a co za tym idzie, powstaje w wyniku nieświadomych decyzji człowieka. Mechanizmy ekonomii języka mogą przybierać najróżniejsze kształty odwołując się zarówno do formy wypowiedzi, jak i jej znaczenia. Do pierwszej grupy należą wszelkiego rodzaju skróty, czy upraszczanie wymowy poszczególnych głosek. Przejawem ekonomii języka na poziomie semantycznym jest natomiast unikanie słów o sprecyzowanym znaczeniu, zastępowanie ich wyrażeniami o charakterze bardziej ogólnym.

Zanik głoski *d* w pozycji interwokalicznej (przykład nr 2) pokazuje nam, jak może zmienić się wymowa danego języka. Hiszpanie coraz częściej preferują formę *estudio* od *estudiado*. Nie oznacza to jednak, że w innych językach przemiany fonetyczne będą miały taki sam kształt i charakter. Nie ma bowiem obiektywnego wyznacznika, decydującego o tym, że *-ao* jest łatwiejsze do wypowiedzenia niż *-ado*. Każdy język odznacza się swoją specyfiką, zatem to, co dla jednej społeczności może wydawać się wygodniejsze, niekoniecznie musi być takie dla innej.

Mechanizmy związane z ekonomią języka uwidaczniają się również w przykładzie 5. W tym wypadku jednak ekonomia języka wynika bezpośrednio ze specyfiki Nowych Mediów. Komunikaty przekazywane za ich pomocą mają być krótkie, zwięzłe i konkretne. Dlatego też, użytkownicy języka hiszpańskiego, w celu usprawnienia komunikacji, stosują powszechnie rozpoznawalne skróty. Tak jest w przypadku zamiany spójnika *que* na *q*. Choć wspomniane uproszczenie może wydawać się nieznaczące, sprawia, że cała wypowiedź nabiera charakteru kodu, który należy rozszyfrować aby zrozumieć jej sens.

Jednym z mechanizmów charakterystycznych dla języka hiszpańskiego jest zapisywanie głosek przy pomocy liter upodabniających się

do znaków alfabetu fonetycznego (przykłady 4, 5, 7). Trudno byłoby wytłumaczyć to zjawisko wyżej wspomnianą ekonomią języka – zapisanie słowa *majo* jako *maxo* zajmuje tyle samo czasu i nie przyczynia się do usprawnienia komunikacji. Jest to niewątpliwie mechanizm charakterystyczny dla wypowiedzi przekazywanych za pomocą Nowych Mediów, nieobecny w mediach tradycyjnych. Możliwe więc, że stosując fonetyczny zapis niektórych głosek, użytkownicy języka hiszpańskiego, w sposób nieświadomy, podkreślają oralny charakter komunikatów nadawanych przy pomocy Nowych Mediów. Z drugiej strony, istnieje prawdopodobieństwo braku bezpośredniego związku pomiędzy sposobem zapisu informacji a specyfiką Nowych Mediów. Mogły stać się przestrzenią, na której, w niewyjaśnionych okolicznościach, kształtują się pewne procesy językowe. Należy pamiętać, że nie wszystkie mechanizmy językowe mają swoje logiczne wytłumaczenie. Język jest wynikiem nieświadomych decyzji człowieka, i choć językoznawstwo dąży do zdefiniowania zachodzących w nim zjawisk, nie wszystkie stają się łatwe do objaśnienia. Należy jednak pamiętać, że nowa ortografia języka hiszpańskiego narodziła się dzięki Nowym Mediom, co jest kolejnym dowodem na ich nieustający wpływ na język.

Wraz z rozprzestrzenianiem się w Nowych Mediach wyżej wymienionych tendencji językowych, istotne stają się dwie kwestie. Po pierwsze, powstaje wątpliwość czy nowy hiszpański to kolejna odmiana rejestru językowego, czy jedynie niepoprawna wersja języka hiszpańskiego. Aby odpowiedzieć na to pytanie, istotne staje się przyjęcie określonej postawy wobec fenomenu zwanego błędem językowym. Współcześnie każdy język posiada odmianę, zwaną standardową, respektującą ustalone na przestrzeni dziejów normy językowe. Normy te przez wieki kształtowały się na bazie języka literackiego, dopiero wraz z nadejściem XX wieku zwrócono uwagę na znacznie języka mówionego (Lope Blanch 1995: 242). Dzięki temu utrwalone w słownikach, gramatykach i podręcznikach normy językowe skoncentrowały się nie tylko kun-

sztownym języku literackim, ale również na tym codziennym, często kolokwialnym.

Wszelkie odstępstwa od normy traktowane są przez językoznawstwo normatywne jako błędy językowe. Wobec takiego podejścia do istoty błędu językowego, rozmaite zjawiska występujące w nowym hiszpańskim mogą zostać uznane za niepoprawne. Z drugiej jednak strony, należy zwrócić uwagę na fakt, że język stale się rozwija, a jedynym sposobem wprowadzenia jakichkolwiek innowacji staje się odstępstwo od normy. Gdyby nie błędy językowe, nie powstałoby wiele języków, w tym analizowany język hiszpański. Tak jak inne języki romańskie, czerpie on bowiem swój początek w tak zwanej łacinie ludowej, czyli, mówionej odmianie łaciny klasycznej (Fradejas Rueda 2010: 49). Poszczególne społeczności, pozbawione odpowiedniego wykształcenia i dostępu do literatury, popełniały powtarzające się błędy, które powoli przekształcały łacinę w języki romańskie. W ten sposób w różnych zakątkach Europy narodził się francuski, hiszpański, portugalski, włoski, czy rumuński. W dzisiejszych czasach wprowadzenie istotnych zmian do języka okazuje się dużo bardziej skomplikowane. Przede wszystkim, liczne instytucje oraz powszechna edukacja konserwują tradycyjny kształt języka, utrudniając tym samym rozpowszechnianie nowych rozwiązań językowych. Nie oznacza to jednak, że język już na zawsze pozostanie w swojej niezmienionej formie. Gdy wśród członków danej społeczności popularne stają się pewne innowacje językowe, po pewnym czasie zaczynają być włączane do kanonu akceptowanych norm językowych. Z tym zjawiskiem wiąże się kolejna kwestia dotycząca nowego hiszpańskiego. Czy język kreowany przez Nowe Media może wywierać wpływ na powszechnie stosowany hiszpański? Z jednej strony możemy śmiało stwierdzić, że Nowe Media zdążyły już odcisnąć swoje piętno na współczesnym języku hiszpańskim. Komunikacja za pomocą portali społecznościowych, zastępująca tradycyjne formy porozumiewania się, nabrała osobiwych cech, tworząc zupełnie nową odmianę języka. Z drugiej strony należy zastanowić się, czy język wykreowany

przez Nowe Media może kiedykolwiek przyczynić się do tworzenia norm tzw. *español estándar*. Proces tworzenia norm językowych jest długi i polega na osiągnięciu porozumienia pomiędzy społecznością a instytucjami normatywizującymi. W pierwszej kolejności dane rozwiązanie językowe musi stać się powszechne wśród użytkowników języka. Następnie instytucje normatywizujące język wcielają je do kanonu norm, co sprawia, że dane rozwiązanie zostaje uznane za poprawne. Pytanie więc, czy społeczność hiszpańskojęzyczna zacznie na szeroką skalę posługiwać się językiem wykreowanym przez Nowe Media, a co za tym idzie, Hiszpańska Akademia Języka (*La Real Academia Española*) będzie zmuszona zaakceptować go jako odmianę normatywną. Dziś wydaje się to mało prawdopodobne, biorąc jednak pod uwagę nieprzewidywalność języka, nie możemy całkowicie wykluczyć wyżej wspomnianego scenariusza.

Język każdego dnia przystosowuje się do rzeczywistości, w której żyjemy, dzięki czemu pozwala nam opisywać zmieniający się świat. W ostatnim czasie kamieniem milowym dla współczesnej cywilizacji stał się postępujący rozwój technologiczny i, w konsekwencji, narodziny Nowych Mediów. Wraz z ich pojawieniem się aktywowały się procesy dostosowujące język do nowego sposobu komunikacji – tak narodził się nowy hiszpański. Nowy hiszpański stawia językoznawstwo przed kolejnym wyzwaniem – z licznej grupy tworzących go mechanizmów, należy oddzielić te, które całkowicie łamią podstawowe normy, od tych, które wprowadzają niezbędne innowacje dostosowując język do współczesnych realiów. Choć nie wiemy, w jakim stopniu *español estándar* zmieni się pod wpływem nowego hiszpańskiego, już dziś możemy śmiało stwierdzić, że mamy do czynienia z zupełnie nowym modelem języka, który nie pozostanie bez wpływu na językowe przyzwyczajenia władającej nim społeczności.

Bibliografia

- Bentivegna D., 1999, *Amado Alonso y Américo Castro en Buenos Aires: entre la alteridad y el equilibrio*, [w:] *Prácticas y representaciones del lenguaje*, red. en Narvaiza de Arnoux, E., Bein, R., Buenos Aires, 135–156.
- Borges J. L., 1974, *Obras Completas*, Buenos Aires.
- Castro A., 1941, *La peculiaridad lingüística rioplatense y su sentido histórico*, Buenos Aires.
- Coates J., 1993, *Women, men, and language: a sociolinguistic account of gender differences in language*. Studies in language and linguistics, New York.
- Fernández Pérez M., 1999, *Introducción a la Lingüística*, Barcelona.
- Fradejas Rueda J. M., 2010, *Las lenguas románicas*, Madrid.
- Krashen S., 1998, *Language shyness and heritage language development*, [w:] *Heritage language development*, red. S. Krashen, L. Tse, J. McQuillan, J., Culver City, 41–50.
- Labov, W., 1994, 2001, *Principles of Linguistic Change*, vol. I, *Internal Factors*, 1994; vol. II, *Social Factors*, 2001, Oxford.
- Lapesa R., 1981, *Historia de la lengua española*, Madrid.
- Lewis G., 1999, *The Turkish Language Reform: A Catastrophic Success*, Oxford.
- Llisterri J., 2002, *Marcas fonéticas de la oralidad en la lengua de los chats: elisiones y epéntesis consonánticas*, [w:] *Revista de investigación lingüística*, t. 5, nr 2, 61–101.
- Lope Blanch Juan M., 1995, *La norma lingüística y la norma literaria*, [w:] *AIH Actas XII*, 240–246.
- Luque Durán J. de D., 2004, *Aspectos universales y particulares del léxico de las lenguas del mundo*, [w:] *Estudios de Lingüística del Español*, t. 21, 489–492.
- Paredes Duarte M. J., 2008, *El principio de economía lingüística*, [w:] *Pragmalingüística*, nr 15, 166–178.
- Penny R. 2000, *Variation and Change in Spanish*, Cambridge.

Tomás N. T., 1990, *Manual de pronunciación española*, Madrid.

VV, AA, 1998, *Actas del Primer Congreso Internacional de la lengua española*, México DF.

Wardhaugh R., 1986, *An Introduction to Sociolinguistics*, Oxford–New York.

Streszczenie

W ciągu ostatnich lat Nowe Media wywarły istotny wpływ na język hiszpański. Wśród procesów, które możemy zaobserwować we współczesnym języku hiszpańskim, i które związane są z coraz większym wpływem Nowych Mediów na życie ich odbiorców, wiele pokrywa się ze zjawiskami występującymi także na innych obszarach językowych, inne natomiast, jak np. zmiany w ortografii, są charakterystyczne dla komunikatów nadawanych w języku hiszpańskim. Artykuł prezentuje wybrane cechy nowego hiszpańskiego oraz zadaje sobie pytanie o ich przyczyny oraz możliwy wpływ na przyszły kształt normatywnej odmiany hiszpańskiego.

Słowa kluczowe: język hiszpański, ortografia, *español estándar*, media społecznościowe

Summary

Throughout the years the new media have had a remarkable influence on the Spanish language. Many of the changes that Spanish have suffered are similar to the ones that have appeared in other languages. On the other hand, there is also a wide range of processes that are typical for Spanish. In the article some of the characteristic features of the new Spanish are presented as well as their possible influence on the future normative version of Spanish.

Keywords: Spanish, spelling, *español estándar*, social media